

Tarsolyom

Hiszen Isten nem a csüggedtség, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét adta nekünk (2Tím.7)

Margitfalvy György magánkiadása 2025-ben

800 éves Szent Ferenc Naphimnusza

Tartalomjegyzék

Fehér asszony a fekete városból.....	3
Jókai 100.....	7
Bolesława Jaroszevska (1865-1920).....	8
Múlnak az évek, irány a gyerekszemészet.....	9
Sok szem közt Afrikában.....	14
Tamás Menyhért: Fénymíves kéz.....	20

A cikkeket írta, az interjúkat készítette, a kiadványt szerkesztette és tördelte
Margitfalvy György

Külön köszönet Uglár Sándornak (Nagybánya) és Schön Györgynek (Budapest)

Első borítóképen

Napfivér

Gazdagréti Szent Angyalok-templom nappal

Hátsó borítóképen

Holdnővér

Gazdagréti Szent Angyalok-templom éjszaka
(mindkettő Margitfalvy György fotója)

Fehér asszony a fekete városból¹

Jókai 200

Apai nagyapám kedvenc írója Jókai volt, akinek egyik-másik regényét többször elmesélte nekem. Várkonyi Zoltán, Bán Frigyes, Gertler Viktor Jókai mozifilmjeit mindig szívesen újra megnézem. Néhány éve olvastam a Sárga rózsa című kisregényét, ami nagyon tetszett, viszont a kommunizmusban betiltott művét, A jövő század regényét a felénél letettem, mert a XX. század történelme ismeretében unalmasnak találtam. Az emlékémben legalább egy Jókait regényt el kell olvasnom. Amikor egy februári napon az országos könyvtári hálózat központi könyvtárának szabadpolcán sorakozó köteteiből válogattam, úgy döntöttem: na most jöjjön A lőcsei fehér asszony, mert legrégebbi ismert felmenőm Lőcsén született még a XIX. század elején.

Meglepetésemre és örömömre az M5 csatorna másnap sugározta a regény Maár Gyula rendezte (a forgatókönyvet is ő írta) tévéfilm adaptációját Törőcsik Marival a főszerepben. Ennek nem az lett hatása, de jó, láttam, ezt már nem is kell elolvasni. 100% Jókait akarok, az ő nyelvezte, történetszövése, karakterábrázolása, leírásai érdekelnek, ezeket szeretem. Az 1976-ban Lőcsén is forgatott film csak fokozta kíváncsiságom, mert a kuruckorról kevés ismeretem van.

A regény cselekménye megtörtént eseményeken alapul. Az író erről így vall az első fejezet lábjegyzetében: „Ezen regényemnek alapját képező okirati adatokat legnagyobb részben tudós barátom, Thaly Kálmán szívessége bocsátá rendelkezésemre, ki maga egy hosszabb monográfiát ír Korponayné élettörténetéről; a hiányzó adatokat a lőcsei városi levéltárból, az Andrassy család hagyományaiból s Probsztner Károly úr illusztrált régi krónikájából volt szerencsém a tulajdonosok szívességéből kiegészíthetni.” A Szlovák Nemzeti Múzeum 2013-ban Pozsonyban kiállítást rendezett a történet kordokumentumaiból². Dáša Uharčeková Pavúkovának, a Szepesi Múzeum igazgató-helyettesének A lőcsei fehér asszonynak és korának történelmi, kulturális és művészeti összefüggéseiről tartott előadása elérhető a Szepességi Baráti Kör honlapján³. Alauda lőcsei bírót⁴ is valós személyről mintázta Jókai, de őt egy fél évszázaddal később élteti. Bár az

1 Mikszáth Kálmán Fekete város című regénye is Lőcsén játszódik

2 <https://uj szo.com/kultura/az-igazi-locsei-feher-asszony>

3 <https://szepesikor.hu/friss/legenda-es-valosag>

4 https://hu.wikipedia.org/wiki/Alauda_J%C3%B3zsef

Egy magyar nábob és a Kárpáthy Zoltán élete végéig a legkedvesebb könyve maradt, de hogy számára mennyire fontos volt *A lőcsei fehér asszony*, azt jelzi, hogy élete utolsó napjának reggelén éppen ennek állt neki színműnek átdolgozni, de ebbe tevőlegesen belekezdeni már nem volt ereje.

Lőcse gyönyörű kisváros, mindössze 15 ezer lakossal, 2009 óta rajta van UNESCO világörökség listáján, elkerülte a török hódítás, megmaradtak és csinosan felújítottak középkori épületei. Ma is látható a Szent Jakab-templom a világ legmagasabb késő gótikus faoltárával, a Városháza, a Thurzó-ház, és a szégyenketrec vagy más néven pellengérkalitka a főtéren. Ezek helyszínei a regény történései első két napjának, 1710. szilveszterének és 1711. újév napjának. Ez alatt kerül Lőcse városa Korponayné Ghéczy Julianna árulása révén az ostromló császáriak kezére, és ekkor csalja meg Júlia kurucvezér feleség férjét egy másik kuruc vezérrel, a kocsma-generálisnak csúfolt Andrássy Istvánnal.

A forгатókönyvíró rendező nagyvonalúan bánt a meteorológiával, az óévszár és az újévkezdő Lőcsén nem a Jókai által leírtak, és így nem igazán az évszaknak megfelelőek az időjárási viszonyok, hómentes várost láthatunk. A film a lőcsei két nap eseményeit még a regényhez hűen adja vissza, de ezt követően a néző már csak egy erősen megkurtított történetet láthat. Jókai története a Rákóczi szabadságharc utolsó félévében játszódik, a szatmári békekötés eseményei, I. József császár halála, és III. Károly császár trónra lépése adja a történelmi hátteret. Ezen események befolyásolják Júlia mozgását. Júlia jön-megy, hogy családjá kedvező anyagi helyzetbe kerüljön a békekötéssel, majd később bűnbánó vezeklésként titkos leveleket hoz-visz a békekötés után továbbra is szervezkedő kurucvezérek között, és férjétől megbocsájtást kér. Résztvevője két üldözéses versenynek, mindkétszer őt üldözik. Az elsőt megnyeri, ez Bécsből a Vág völgyén, Poprádon, Lőcsén, Kassán, Nyíregyházán, az Ecsédi lápon keresztül Nagykarolyig és Szatmárnémetiig tart. Az időjárási körülmények és a kor biztonsági viszonyai között ez volt a leggyorsabb út a kiindulási és a célpont között. Különleges ez a hajsza, mert az üldöző csak a Tiszán való átkelésnél jön rá, hogy ő valakit üldöz, valakivel versenyt kell futnia. A második versenyt, a Pozsonyból Sziléziába való menekülést Júlia már elveszti, fogságba kerül és hosszú per vár rá. A győri törvényszéken hiába kínozzák, nem vall. A siralomházban az esetleges újabb, még nagyobb, az országot eláruló árulása esetén családjuk gazdagságát jelentő, már megírt, de még aláíratlan okiratot is látva hallgat, "*száz főúr, tízezer*

nemes, és egy egész ország szabadult meg az üldözetéstől". Igaz, kivégzése előtt kápláni álruhában bejutó lőcsei Pelárgus azzal segíti Júlia végleges döntését, hogy kegyes hazugságként az imakönyvet *Imádkozás egy megholt gyermek mennyei üdvéért* mondandó imánál kinyitva adja át. Korponayné Ghéczy Júlia meghal, de "a kis Korponay Gábor nagy ember lett, testben, lélekben és rangbeli állásban; híres nevezetes családnak a feje." A film kihagyja a győri eseményeket, csupán narrátorhangtól értesülünk a kivégzésről.

Az emlékévben egy kerekasztal beszélgetésen hallottam olyan véleményt, hogy Jókai nyelvhasználata korrekcióra szorul. Csak azt ne! Az ő nyelvhasználata ma is magyar nyelvi referencia. Műveit nem csupán a művelt keveseknek írta, az egész ország, falu és város olvasta, értette. Na akadjunk fenn azon, ha „*A lőcsei fehér asszony*”-ban egy-egy német szóba botlunk. A szepességi szászok „*még az első magyar keresztény királyok alatt telepedtek ide. A nyelvüket megtartották, minden más egyébben magyarokká lettek*”. A regényben előforduló latin szavak az angolba is átmentek, és ezeket az angolul tudók értik. Nyilvánvalón találkozunk olyan szavakkal, amik 1885-ben, a regény megjelenésekor közismertek voltak, de ma már vagy nem használjuk vagy nem közismertek. A mai világban már ez sem jelenthet szövegértési nehézséget. Bármelyik számomra ismeretlen szó jelentésére a világhálón rákeresve egy kivételével választ kaptam. Az egy kivétel a parabolána. A parabolána apácák ápolták Bécsben a halálos beteg, pestises I. József császárt, ebben segítette őket a főhős szépasszony.

Kritikusai szemére vetik, hogy Jókainál a hősök változatlanok. Ez a regény a legjobb cáfolata ennek a vádnak. Olyan véleményt is hallottam róla, hogy túlságosan hosszú leírásai vannak. Erre is jó ellenpélda *A lőcsei fehér asszony*. A lőcsei főtér házainak bemutatása, vagy a kuruc rejtékhely dobsinai jégbarlang színgazdag lefestése minta arra, hogyan írjunk turistacsalogató idegenforgalmi prospektust vagy útikönyvet, és ez nem csupán az írói képzelet szüleménye, Jókai a regény megírása előtt 1883-ban látogatást tett Szepesben és Gömörben.

A nyolcvanperces tévéadaptációba belefért volna egy rövid képsor Júlia és Andrássy István közös titkos albumáról. Egy karikaturistának ihletet adtak volna e sorok: „*De ami legveszedelmesebb jellegű karikatúra ez albumban, az magának Rákóczi Ferencnek a képe, melyen a nemzetétől bálványozott fejedelem úgy van torzítva, mint egy drótostót, aki a megfordított pipaszárát a szájába dugva, a földön ül, s a térde közé szorítva szent István koronáját, azt összedrótozni igyekszik. Az erdélyi fejedelmi süveg a szeméig le van húzva, s körül*

van aggatva rézlibertásokkal; míg a háta mögül Péter cár kandikál elő, s repedt serpenyő alakjában a lengyel koronát kínálja neki.” Ez semmit nem csökkentett volna a fejedelem iránti tiszteletünkön.

A filmbeli karikatúrák a képi poénon túl tiszteletadásként szolgálhattak volna Jókai képzőművészeti tehetsége, valamint a magyar karikatúra hőkora előtt. Jókai pápai diák korában mellékkeresetként rajzórákat adott, Kecskeméten megfestette Petőfi arcképét. Az első, az 1858-ban alapította lapjának, az Űstökösnek rajzait is eleinte maga készítette, ameddig az első nagy magyar karikaturistát, Jankó Jánost⁵ nem alkalmazta, akinek násznagya volt.

Margitfalvy György

Kisváros (Szabó J. György litográfiája)

⁵ [https://hu.wikipedia.org/wiki/Jank%C3%B3_J%C3%A1nos_\(fest%C5%91\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Jank%C3%B3_J%C3%A1nos_(fest%C5%91))

Jókai 100

1900-ban, a XIX. század utolsó évének májusában Jókai műveinek Révai-féle 100 kötetes díszkiadása elnyeri a Párizsi Világkiállítás nagydíját.

Jókai a maga idejében exportcikk is. Volt állandó német nyelvű kiadója, fordították francia, angol, olasz, holland, dán, finn, svéd, cseh, lengyel, szerb, orosz, görög, török és héber nyelvre. Még az USA-ban is kiadták. Olvasta regényeit Viktória királynő, 1874-ben Berlinben Wilhelm-Strassen lévő palotájában fogadta Bismark kancellár. Amikor Párizsban Saint-Saëns meghívására megjelent a hangversenyteremben, a közönség felállva tapsolva köszöntötte. 1885-ben ifj. Johann Strauss Jókai egyik kisregényéből (*Szaffi*) készült librettóra komponálta Cigánybáró című operettjét, amit még Strauss életében 140 színházban bemutattak. A fordításokról Mikszáth Kálmán *Jókai élete és kora* című könyvében így ír: *„Jókai a fülével írt, az ő nyelvezete muzsika, de csak a magyar idiómából hangzik ki. Mint a villamámam nem megy keresztül a selymen és az üvegen, nyelvének zengzetessége nem vihető át idegen nyelvekbe. A gondolatok bekapcsolásának csodás módja változást szenved az átültetésnél, a hímper a fordítók ujjain tapad.”* Még így is nagy írónak tartotta a világ, még így is akár lehetett volna az első irodalmi Nobel-díjas, és akkor nem kellene szégyenkezniük a tisztelt ítéseknek, hogy az egész XX. század alatt egyetlen magyar tollforgatót sem tartottak méltónak e díjra.

Legelőször a XX. század első évében, 1901-ben ítélték oda Nobel-díjakat. Amilyen jó döntés volt az első fizikai Nobel-díjat Konrad Röntgennek adni, annyira szerencsétlen választás volt az első ilyen irodalmi díjjal egy francia költőt, Sully Prudhomme-t jutalmazni.

A német fizikus 1895-ös felfedezése nélkülözhetetlen eszköze az orvostudománynak és az anyagvizsgálatnak. Felfedezésének az X sugár nevet adta, az angol nyelvterületen ezért nevezik azt X-ray-nek. Találmányát kizárólagos joggal meg akarta venni egy még ma is prosperáló nagy német cég, de ő nem volt hajlandó eladni, ezt az egész emberiség javára szánta.

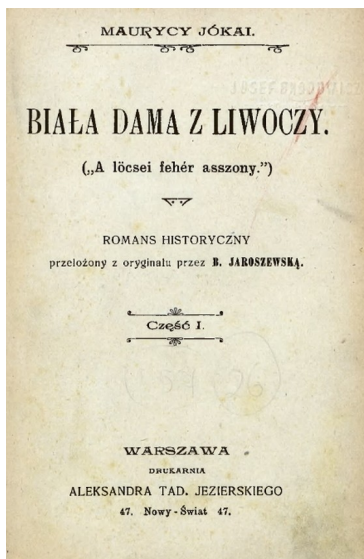
Prudhomme-t ma már a franciák sem tartják nagyra. Az interneten magyarul elérhető verseiért nem lelkesedem. Kosztolányi lefordított belőlük egy tucatnyit, egy-egy verse itt-ott megjelent francia költők antológiájában, magyar nyelvű önálló kötete egy sincs. A francia nyelvű köteteken kívül csupán egy német és egy orosz nyelvű kiadást találtam. A Nyugat legelső számában, 1908-ban még kap egy dicsérő méltatást

melankolikus költészetéről. A kor neves zeneszerzői közül több is: George Enescu, Gabriel Fauré, Cesar Franck, Charles Gounod, Hubay Jenő, Hugo Wolf, Ottorino Respighi megzenésíti egy-egy költeményét. Az Eifel-torony építését ellenző Prudhomme a díjjal járó összeget fiatal költők javára ajánlotta fel.

Ismert a mondás, az irodalmi alkotásokról igazából az utókor mond ítéletet. Létezik egy Gutenberg project nevű internetes könyvtár (<https://www.gutenberg.org/>), ahonnan a világirodalomnak szerzői jogvédelem alá már nem tartozó jeles alkotásai szabadon elérhetők. Több mint 75 ezer címet tartalmaz, Jókai 151 címmel szerepel, Prudhomme csak eggyel. A legtermékenyebb magyar író műveit csak finnül többször töltötték le, mint Prudhomme francia nyelvű kötetét.⁶

Bolesława Jaroszevska (1865-1920)

Bolesława Jaroszevska volt a magyar próza első olyan lengyel tolmácsolója, aki egész életén át csak magyar irodalmat fordított. Jókai *Lőcsei fehér asszonyát* már 1887-ben lefordítja, ez volt az első nagyobb mű, amelyet magyar eredetitől ültetett át lengyelre. A korábbi lengyel Jókai fordítók a német vagy a francia kiadásokból dolgoztak.⁷

6 2025. június 16-i adatok

7 Felhasznált irodalom: Csapláros István: A felvilágosodástól a felszabadulásig / Tanulmányok a magyar-lengyel irodalmi kapcsolatok köréből (Magvető Kiadó, Bp. 1977.)

Múlnak az évek, irány a gyerek szemészet

Tavaly októberben a nagybányai Háló-találkozó utáni beszélgetésen Laurán Angéla nagy szeretettel és büszkeséggel beszélt lányáról. Nagyon megfogott, amikor elmesélte: lánya Sárga Angéla a 2011. évi, Marosfőn rendezett Háló-táborban, a magyarországi hálósok dr. Batthyány-Strattmann László boldoggá avatott szemorvos életét megidéző jelenetének hatására döntötte el, szemorvos akar lenni. Az is lesz, Angéla idén diplomázik a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetemen.

Az a bizonyos marosfői tábor számomra is adott néhány felejthetetlen élményt. A tábor egy ősrobbanással indult, amelyen az erdélyi táborszervező hálósok elképesztő mennyiségű és minőségű kürtöskaláccsal fogadták az érkezőket. Ha akkor, a tábor elején, a Nagy Bumm alatt megkérdeztelek volna, mi szeretnél lenni, akkor még mi lett volna a válaszod? Miben érezted magad tehetségesnek?

Az, hogy orvos szeretnék lenni, nagyon hamar, már általános iskolás koromban megfogalmazódott bennem, így a marosfői tábor nulladik napján is valószínűleg a válaszom az lett volna, hogy orvos

szeretnék lenni. Gyerekként is szerettem az orvosi témájú műsorokat, gyakran játszottam a barátnőimmal orvosost, aztán mikor szemüveges lettem, még jobban kezdett érdekelni a szakma. Sok mindenben éreztem magam tehetségesnek, matematikában, táncban, éneklésben, de egyik sem tudott annyira meggyőzni, hogy letegyek az orvosi pályáról. A tábor követően lehetőségem nyílt színházban játszani, énekelni, táncolni a városi amatőr színjátszó társulatban, ahol igazán ki tudtam használni a tehetségeimet, de mindig is csupán hobbiként tudtam tekinteni rájuk. Sokszor mondták ebben az időben nekem, hogy jól állna a színész szakma, de nem tudtam ezzel azonosulni. Gyermekkorom óta mindig is dédelgetett álmom volt, ami elkísért, hogy gyógyítani és segíteni akarok az embereken.

Gimnazista éveimet matematika-informatika osztályban végeztem, hiszen mindig is szerettem a matematikát és a reál tantárgyakat, akárcsak az informatikát. Próbáltam esélyt adni magamnak, hogy esetleg meggondolom magam és informatikus pályát választok, de ahogy haladtam előre az éveimben, nem változott a véleményem, senki és semmi sem tudott lebeszélni arról, amit megálmodtam.

Ez a beszélgetés akkor már csak azért sem jöhetett volna létre, mert létezésedről csak azután szereztem tudomást, amikor felkerült honlapunk nyitóoldalára a „Múlnak az évek” videóklip⁸, Te voltál benne az egyetlen, akit nem ismertem a szereplők közül. Édesanyádra jól emlékszem, többször voltunk együtt nyári táborokban. Jellemző a táborainkra, hogy az ifik benne egy külön világban élnek. Hogy kerültél a Hálóba, és mik voltak a legszebb élményeid?

A Hálóba édesanyám által kerültem be még kora gyermekkoromban. Az első találkozó, amin részt vettem Szentjóbbon volt, ott csupán 7-8 éves lehettem. Idővel egyre több találkozón és táborban vettem részt, sőt helyi találkozó szervezésében is segíthettem. Sok jó élményem volt ezek alatt az évek alatt, amit leginkább kiemelnék, azok a nyári családos táborok, mert rengeteg tapasztalatot szereztem, és sok embert ismerhettem meg, ugyanakkor sokat fejlesztettek a személyiségemen is. Az egyik legkedvesebb emlékem mégis a marosfői táborhoz kötött, hiszen ott megrendezésre került a H-faktor, ami egy tehetségkutató este volt, ahol részt vettem és énekeltem. Csupa pozitív visszajelzést kaptam, és ez nagyon bátorító volt, majd szeptemberben ennek hatására a helyi találkozón is énekeltem a délutáni kulturális program keretében. Ennek az alkalomnak köszönhetem, hogy meghívtak a helyi amatőr színjátszó körbe, ahol aztán már több mint tíz

8 <https://www.youtube.com/watch?v=C7jp5t9nSjQ>

éve tag vagyok.

A klipben te is énekelsz, milyen a kapcsolatod a zenével?

Kiskorom óta szoros kapcsolatom van a zenével, hisz édesanyám az oktatás mellett a Felsőbányai Nagyboldogasszony Plébánia kántora is, így része volt a mindennapjaimnak. Először a tánc érkezett meg az életembe, hatévesen, aztán már tízéves korom óta jártam énekelni tanulni a helyi Gyermekpalotába, majd a színjátszó kör keretein belül ezt komolyabban is űztem. Manapság, amikor otthon vagyok, édesanyámnak segítek be, amikor pedig Marosvásárhelyen vagyok, a MAGIS zenekar tagja vagyok, mely egy ifjúsági zenekar, és mi adjuk a vasárnap esti ifjúsági miséken a zenei szolgálatot. Sajnos a Covid ideje alatt a bezártság nehéz időszak volt, ekkor készült a klip is, amelyről szó esett. A zene mindenben átsegített eddig.

A klip végén, amikor végigolvastam a stáblistát, nevedet látva elcsodálkoztam: Nini! Igazi, élő Sárga Angyal! Amikor a magyar országutakon megjelentek a Magyar Autóklub segélyszolgálatának sárga autói, a köznyelv elnevezte őket sárga angyaloknak. Névadáskor szüleid tudatában voltak azzal, hogy egy jól csengő kvázi „márkanévet” kaptál? Hogyan viseled a neved?

Amikor nevet adtak szüleim, nem is gondoltak arra, hogy egy jól csengő "márkanévet" kapok. A keresztnévemet édesanyámtól örököltem, őt is Angélának hívják, a második keresztnévemhez pedig édesanyám az ihletet a kis pásztorlány, Szent Bernadett történetéből kapta. Be kell vallanom, nagyon szeretem a keresztnévemet, bár a másodikat sosem használták. Úgy érzem, az Angéla név nagyon illik hozzám. Szerettem mindig a csengését is, sosem volt emiatt gond a román közösségekben sem, ezért mindig jól éreztem magam, és büszkén viselem ezt a nevet. Az egyetlen, amit nem szerettem, az a családnevem volt, mert mindig a sárga színnel azonosítottak. Szüleim válása után emiatt a név miatt volt nehezebb dolgom, mert az édesanyámmal nem egyezett a családnevünk. Mivel általános iskolás korom óta sokat jártam versenyekre, így sokat utaztam külföldre is, és ez mindig nehezebbé tette ezt. Ugyanakkor azt gondoltam, mivel a család másik fele nem tartja velem a kapcsolatot, ezért nem érdemlik meg azt a sok elismerést, amit sikerült nekem elérni.

Milyen versenyek voltak ezek?

Kiskorom óta kedvenc tantárgyam volt a matematika, így különböző matematikaversenyekre jártam országon belül is, és külföldre is, ezeken sikerült szép eredményeket elérni.

Beszélj kicsit a Marosvásárhelyi Orvosegyetemről. Milyen volt az egyetemi élet? Diploma közelben, végzés előtt talán már megengedhetjük a volt szót.

Számomra a marosvásárhelyi egyetem volt mindig is az egyenes cél, szerettem volna tanulmányaimat magyarul végezni. Mikor sikerült bejutni, nagyon boldog voltam, már az első hetekben megvolt az az élményem, hogy éreztem, jó helyen vagyok, ez az, amit tényleg akarok csinálni, de sajnos nem sokáig élvezhettem az egyetemista életet, hiszen az első év felénél ütötte fel a fejét a Covid, ezért online oktatásba kerültünk majdnem egy egész évig, majd utána is csak részlegesen, hibrid módon térhettünk vissza. Az igazi egyetemi élet alig harmadév vége felé kezdett visszatérni. Szerencsém volt, hogy egy olyan közösségben laktam, ahol az egyetemi élet a kollégium keretein belül nagyon jól működött.

Sok lehetőség nyílt meg előttem ezen az egyetemen, hiszen a nyári gyakorlatokat az utóbbi négy évben Erasmus-ösztöndíjjal Budapesten tölthettem, a Semmelweis Egyetem Szemészeti Klinikáján, ahol rengeteget tanultam, sok embert ismerhettem meg, és szakmailag is fejlődhettem. Szinte családtagként tekintettek rám. A tavalyi tanévben Erasmus-ösztöndíjjal egy évet Debrecenben tanulhattam, ahol megtapasztalhattam egy másik egyetem működését, és jobban beleláthattam a magyarországi egészségügyi rendszerbe.

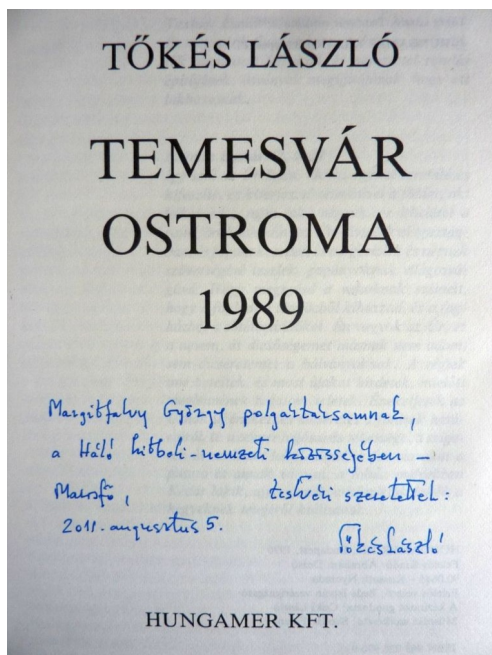
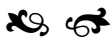
Mondhatom, nagyon jó évek voltak az egyetemi évek, nagyon szerettem az oktatást minden nehézségével és szépségével együtt, bár bevallom, most már eléggé kimerült vagyok. Ezalatt a hat év alatt rengeteg változást éltünk meg az egyetemi rendszerben is, és vizsgázásban is, megtanultunk elfogadni és alkalmazkodni akkor is, ha éppen nehéz volt vagy nem tetszett.

Rövidesen végzel az egyetemen, hogyan tovább?

Amikor elkezdtem az egyetemet, volt már elképzelésem arról, hogy mit szeretnék majd utána csinálni. Szerencsére ez csak finomodott és kikristályosodott az évek alatt, de lényegesen nem változott. Hála a nyári gyakorlatoknak, biztos lettem abban, hogy a szemészetet szeretném választani, és majd később, ha sikerül a gyerekszemészetet. Éreztem mindig, hogy ez közel áll hozzám, és nagyon érdekelt mindig is, most viszont biztos vagyok benne, hogy ez az út, amelyre rá akarok lépni, hisz számomra ez nemcsak egy szakma, hanem hivatás is. Ha Isten is megsegít, rezidens éveimet Budapesten tölthetem, hogy a képzés mellett kicsit a kutatásban is részt tudjak venni, ugyanakkor kapjak olyan képzést, amivel a szakvizsga után boldogulni tudjak.

Ez az interjú levélben történik, ezért a feltételes mód használata a következő mondatban. Ha a beszélgetésünk végén megköszönve az interjút átnyújtának egy csokor virágot, akkor minek örülnél a legjobban?

A kedvenc virágom gyönyörű rózsaszín árnyalataival a bazsarózsa, amely ilyenkor kora nyáron virágzik.

2011-es marosfői dedikálás

Sok szem közt Afrikában

Négyszemközt dr. Hardi Richárd önkéntes munkatársával

dr. Hardi Richárd szemorvos szerzetes korunk dr. Batthyány-Strattmann Lászlója. Az elmúlt években a Magyar Kuríron több írás is megjelent róla. Arról, hogy hogyan kezdett el Afrikában dolgozni itt olvashatunk:

<https://www.magyarKurir.hu/hirek/imaba-kapaszkodva-afrikaban-hardi-richard-szemorvos-tanusagtetele>

A legutóbbi írás ugyanitt róla 2025. február 20-án jelent meg:

<https://www.magyarKurir.hu/hirek/hardi-richard-szemorvos-legujabb-misszioja-kongoi-haboru-arnyekaban>

Hardi doktor páciensei körében

Kép forrása: <https://procongo.hu/index.php/hu/>

dr. Radó Gábor a szürkehályog-műtét (1990-ben új) ultrahangos technika első terjesztőinek egyike Ausztriában, Magyarországon, Romániában és Szerbiában, a mikrosebészeti eljárások specialistája. Hardi Richárdnak önkéntesként segített operálni Afrikában. Erről is szó van az Esztergom és térsége televíziójának a vele folytatott kétrészes beszélgetésében,

amelyben többek között bemutatja a saját maga által Kongóban készített filmet.

Az első rész: <https://www.youtube.com/watch?v=LCZt2HO-obw>

A második rész: <https://www.youtube.com/watch?v=IXucK7UjRoo>

Mivel régóta ismerjük egymást, ezért tegeződünk. Hogyan lettél Hardi doktor munkatársa?

Először akként voltam Afrikában, hogy bekapcsolódtam a Német Szemorvos Társaság Afrika-programjába. A missziós tevékenységemet Jemenben kezdtem. Egy nagyon sikeres alkalom után megbeszéltük, folytatásaként terjesszük ki a műtéteket üvegtesti műtétekre, mert ilyen műtéteket akkor Jemenben senki nem csinált. Néha megjelentek egyiptomi orvosok és végeztek egypár műtétet, de ez nem megoldás. Volt ezen a klinikán két nagyon tehetséges fiú, az egyik Magyarországon tanult, akiket képzettségük alapján alkalmasnak tartottam arra, hogy majd képesek lesznek ilyen műtétekre. Megindult a műszerbeszerzés, közben Irán elkezdte támadni Jement, ebből háború lett, nem mehettem oda, ebből kikerültem, de a német társaság Afrika programjában kapva-kaptak azon, hogy már van némi missziós múltam, és tudok franciául kommunikálni, ezért a Kongói Demokratikus Köztársaságba, Katangába, három bányászvárosba küldtek. Lubumbashiba, ami nagy, milliós lakosú bányászváros, ezt régen Elizabethville-nek hívták, Kolwezibe és Likasiba. Katanga a Kongói Demokratikus Köztársaság legdélibb része, ott vannak a világ legnagyobb réz, kobalt és mangánbányái. Gigantikus méretekben megy a kitermelés. A hagyományosan belga bányatulajdonosok mellett franciák és amerikaiak, az utóbbi időben kínaiak is jelen vannak. Nem arról van szó, hogy egy bányát át kellett venni, bárhol elkezdenek fejteni, a felszín alatt 20-30 méterrel gazdag érclelőhely található. Három szemészeti osztályon dolgoztam.

Ez mikor volt?

A Covid előtt közvetlenül, 2019 decemberében.

Richárd alapítványának honlapján⁹ láttam, hogy 2023 márciusában vele voltál Luputában és Mbuji-Mayiban.

Hardi doktor, akit barátai Rikinek hívnak, megtudta, hogy ott vagyok, bár a Kongói Demokratikus Köztársaság (korábbi nevén Zaire, még korábbi nevén Belga-Kongó) Magyarországnál 25-ször nagyobb ország, de a hírek gyorsan mennek. Mivel a közlekedési viszonyok rendkívül nehézkesek, így a távolságok megsokszorozódnak. Van egy másik, kisebb Kongó is, annak hivatalos neve Kongói Köztársaság, ez a volt Francia-Kongó. Rikivel átmentünk Mbuji-Mayiból a 180 km-re levő

9 <https://procongo.hu/index.php/hu/>

Luputába, ami egy reggeltől estig tartó autózás.

Úgy tudom, idén is voltál.

Idén nem voltam, de terveztük. Most kaptam tőle egy levelet, amiben kétségeit fejezte ki, hogy tudok-e menni, mert az ország keleti részén az a fegyveres konfliktus, ami eddig is meg volt, most kiterjedt, arra háború van, Ruanda már elfoglalt területeket Kivu tartományban, ott áll felfegyverkezve. Kinshasában és Lumumbashiban zavargások vannak, fehér ellenes zavargások. Nem lehet megközelíteni Kongó közepét, ahol Mbuji-Mayi van, ahhoz át kell szállni Kinshasában vagy Lumumbashiban.

Folynak ott keresztényüldözések?

Ezt nem tudom könnyen elképzelni, mert ahol én jártam teljes mértékben keresztény a lakosság, javarészt katolikusok, de jelen vannak az amerikai kisegyházaknak képviselői is, muzulmánokat nem láttam.

Olvasva a legfrissebb híreket¹⁰, mondhatom azt, hogy azért ez mégiscsak veszélyes utazás volt?

Nem volt semmi veszély. Egyáltalán nem. Kongóban egy kicsit máshogy kell közlekedni, az nem egy olyan ország, ami turistáknak ajánlható. Mikor Lumumbashiba érkeztem, engem a Lumière pour le Monde¹¹ (Fényt a világnak) nagy nemzetközi szervezet kongói igazgatója fogadott. Az utcán egyedül közlekedtem, ez egy szokatlan jelenség. Az emberek figyelmét ez egy picit felkelti. Többször előfordult, hogy rám szóltak: nem szabad filmezni. Ez neuralgikus pont, de én Lumumbashiban egyedül sétáltam. Kiszálltam a szavannán filmezni, rögtön előkerültek izgága emberek, akik azt mondták: ez tilos, és elveszik a kamerát. Tettlegességre nem került sor.

Ugyanez volt Kinshasában is, a missziók általában Kinshasából indulnak el. Ott sok belga és más nemzethez tartozó misszióorvos van. A scoetista szerzetesrend¹² házában találkozunk. Furcsa neve van, nem tudom mi az eredete. Ez a rendház felkészült az Európából érkezők fogadására. Már a repülőtéren várnak, mert ott az első kontaktusnál a hatóságokkal konfliktus szokott lenni. Ezért szükséges, hogy az embert valaki ott gardírozza. Visszafelé ugyanez. A nemzetközi repülőtéren még egy egyszerű csomagfeladás is bonyolult ügy. Ehhez is kell valaki, aki ezt szerény összegért elintézi, és néhány dollárért kivisz. Ezek önállóan nem intézhető dolgok.

Van-e családod, mert a filmben erről nem esik szó?

10 Az interjú 2025. február 24-én készült.

11 Lásd: <https://www.lightfortheworld.be/>

12 A teljes nevük Compagnie de Coeur Immaculé de Marie (CCIM)

Van családom. Isten kegyelméből van négy gyermekem egy feleségtől, a gyerekek természetesen már felnőttek, ahogy így magam is előre haladtam az életben, van öt unokánk is és körül minden teljesen rendben.

Elengednek?

Engednek, nem engednek, én megyek.

A filmen a mobil laborral áttelepültök egyik városból a másikba. Olyan útviszonyok vannak, hogy sokszor sárban kell autózni, sárban kell tolni a terepjárót, ehhez egész csapat szükséges. Látjuk, akad ott bőven segítség. Ez hogy működik? Az ember autózik, és ott már van segítség vagy ha elakad a sárban, elkezd segítséget keresni? Vannak, akik erre specializálódnak?

Ez teljesen természetes dolog Afrikában, az emberek rendkívül barátságosak és segítőkészek. Természetes, ha egy autó elakad, akkor oda jönnek, megtolják és kihúzzák. Amit csak lehet, megtesznek. Ez a világon mindenütt így van. Nagyon kalandos utakon voltunk például Madagaszkár északi partjainál, ahol olyan utakon mentünk, amit nem lehet minősíteni. Bejegyzett út volt, más is járt arra. Ugyanez volt Guatemalában, Salvadorban nagyon-nagyon rossz útviszonyok mellett, ott egészen más a mentalitás. Megérkezik egy városkába a busz, tetején van a csomagtartó, mert 1950-es gyártású amerikai iskolabuszokról van szó, az ott téblábolók odamennek felnyomni a csomagot, lenyomni a csomagot, és ez nem pénz kérdése, ezt mindenki csinálja.

Említetted a bejegyzett utakat. Egyáltalán van ott lehetőség GPS-t használni?

Van. GPS-t nem használtam, mert nem voltam akkreditálódva, engem vittek. Ez engem nem nagyon izgatott. Az út, amin megközelítettük Luputát, országos főút.

Hogy tájékozádtatok, Richárd már ismeri az utat?

Richárd ismeri az utat. Régóta szolgál azon a vidéken, de ott volt a műtős, bocsánat a műtősfő, mert ott nincs műtősnő, férfiak a műtőssegédek. Ezek rendkívül intelligens fiúk és abszolút ismerik az utat.

A filmen munkatársként látunk két magyar fiataalt is.

Ők velem együtt érkeztek, szerettek volna Hardi doktornak segíteni. Segítettek is. Egy aneszteziológus lány és egy mentőiszt fiú, velünk dolgoztak. Kapcsolatban voltak Richárddal, ugyanúgy mint én, megbeszélték, hogy elmennek hozzá. Ők is önkéntesek. Jóval tovább voltak, három hónapot, én három hetet. A fiatal kolléganő nagy segítségünkre volt, mert ügyesen altatott gyerekeket, ami azelőtt nem volt könnyen megoldható.

Feleségem egyik barátnője, aki annak idején együtt énekelt a Hardi Richárddal a Felső-krisztinavárosi templom kórusában, mesélte, amikor Richárd hazajött, ő ritkán jön haza, de amikor hazajött, a testvérei, egyik fiú testvére szintén szerzetes¹³, a régi kórustagoknak tartott egy fogadást. Richárd előételként pirított bogarat kínált a vendégeinek. Nejem említett barátnője nagyon bízik Richárdban, ezért merte megkóstolni a bogarat, megette és ízlett neki. Hogyan gyűjtik be a bogarakat?

Nem tudom, hogy gyűjtik be, nem tudom mennyire eszik, illetve van egy elképzelésem. Mindjárt a második este, amíg vártuk, hogy el tudjunk indulni Kinshasából Mbuji-Mayiba, a kinshasai szemészprofesszor meghívott minket egy varázslatosan szép helyen a város fölött vacsorázni. Hozták az étlapokat, szép képek voltak benne, megnéztem és kiválasztottam egy rovarételt.

Fotóra, amelyik fotogénebb?

Fotóra. Erre a többiek, nem a magyarok, a professzor fia, és még egy orvos, ez egy nagyobb asztaltársaság volt, az afrikaiak azt mondták: jaj, olyat ne egyek, hátha allergiás vagyok, meg így meg úgy. Azt mondtam: ha ez egy étel, akkor én szeretnék ebből enni, mert ez nagyon felcsigázta a kíváncsiságom. A világ bármely részén, ahol jártam, mindenütt próbáltam azt enni, ami igazi kuriózum. Például, sose felejttem el ahogy Rodéziában macimbit ettünk. Macimbi az egy 10-15 centi hosszú, valami gilisztaféle. Ezek fogadtak a repülőtérén a váróban, ami valami erdei repülőtér volt. Egyszer csak a váróban a hölgyek felkapták a lábukat magasra, mert két macimbi átvonult a várón. Este elmentünk a bumába, az a körülzárt afrikai falu, ott volt nagyszerű vacsora, a szakács hozta a macimbit. Kínálta, kóstoljuk meg és ott Salacz professzorral – Isten nyugosztalja – macimbit ettünk. Kaptunk is erről egy oklevelet. Olyasmi volt, mint a véres hurka. Na de visszatérve a bogárra, erről a bogárról kiderült, egyetlen afrikai sem evett ilyet. Úgy próbáltak lebeszélni, hogy ők meg se kóstolták. Végül mindenki megkóstolta, mindenkinek nagyon ízlett, nekem is, és nem lett semmi bajom.

Katonaviseltként alkalmanként mondogattam: aki katona volt, az mindent meg tud enni. Ezt akkor most mondtam utoljára.

Még egy kérdés a táplálkozásról. Kongó a világ egyik legnagyobb kakaó termelője. A kongói gyerekek isznak-e kakaót?

Gyanítom, hogy nem.

Milyen a magyar jelenlét Kongóban?

13 erről bővebben, lásd: <https://www.magyardurir.hu/hirek/o-mesebeli-nagy-kongo-hardi-titusz-osb-uti-beszamoloja-pannonhalmi-bences-gimnaziumban>

Másról nem tudok, nem is kérdeztem. Rikinél meg nagyon is megvan, mert a Hungary Helps igen szép összegeket csorgatott oda, és az a gyönyörű kórház, amit ő felépített Mbuji-Mayiban, az javarészt ebből van. Komplette műtő műszerekkel, a műszerek nagy részét is mi adtuk. A terepjárók, amivel mentünk szintén Hungary Helps. Magyarország nagyon odatette magát.

Gondolom, Riki az a magyar, aki legjobban ismeri Kongót.

Ez biztos így van. Rettenetesen népszerű. Akárhová mentünk, útszéli fegyveres ellenőrző pontok, kormányzat minden rendben, de azok ott egy-egy alkalom, hogy valamilyen pénzt leszedjenek az emberről, vagy kellemetlenkedjenek. Ha meglátták Hardi doktort, akkor széles mosoly, és már mentünk tovább.

Richárd szemorvos létére más orvosi feladatokat is ellát, kénytelen ellátni?

Normális körülmények között nem, mert Mbuji-Mayiban vannak más szakorvosok, nem őhöz jönnek az egyéb feladatok. Luputában, ahová átmertünk, ott is vannak ilyen orvosok. Ám volt olyan helyzet az életében, amikor Kabindánál megállt a front, akkor a városban ő volt az egyetlen orvos. Ha valakinek a hólyagkövét meg tudta metszeni, akkor az meg volt, ha meg tudta műteni a vakbelét, akkor az meg volt, más lehetőség nem volt. Nagyon sok ilyen helyzetet megoldott. Kilenc hónapon keresztül volt itt császármetszés is, kizárt sérv is. Mind olyasmi, aminél a beteg műtét nélkül belehal. Ezeket mind megoldotta.

Dr. Radó Gábor

Kép forrása: Esztergom és környéke televízió

Tamás Menyhért: Fénymíves kéz

Dr.Radó Gábornak, hálámul

Fénymíves kéz,
fénymíves fegyelem,
kék, kék ég nyílt
homályló szememen!

Kék, megint kék,
fecskéllő mese-ék!
messzét játszó,
szív-közel menedék!

*Nyomda: PrintPix Nyomda és Grafikai Stúdió, Budapest
2025. június 30.*